

Internetový nezávislý list podporující svobodné myšlení, podnikání a vytváření občanské společnosti především v oblasti ASKIBURGIONU.

Ve druhém století našeho letopočtu žil v Alexandrii slavný astronom a zeměpisec Klaudios Ptolemaios. Podle vyprávění obchodníků a vojáků kreslil mapy vzdálených zemí. Velké pohoří na severu země, v níž podle něj žil velký národ Boiochaimů, označil jako Askiburgion. Přiložíte-li Ptolemaiovu mapu na mapu dnešní, pod Askiburgionem naleznete Nízky a Hrubý Jeseník, část Slezska i střední Moravy. I mezi tvůrci tohoto listu naleznete nejednoho učeného Boiochaima. Na sklonku 19. století si příznivci strany realistické, sdružení kolem T. G. Masaryka uvědomili, že potřebné změny společenské vyžadují více informačních zdrojů. A tak vznikl v roce 1866 list ČAS, od počátku redigovaný Janem Herbenem. V roce 1990 si vydavatelé tohoto listu vypůjčili název i původní grafickou podobu hlavičky a vydávali až do roku 2005 list ČAS v tištěné podobě. A pochopitelně v duchu názorů původní České strany lidové (realistické). Ten pak na několik let, od 3. 2. 2005 do 21. 8. 2008 nahradil internetový deník Bruntálský Kurýr. Tento internetový, dle potřeby i tištěný list ČAS je tedy pokračováním obou zmíněných periodik a měl by v této podobě vydržet co nejdéle. Což bude i dílem vás, čtenářů.

Vydává: **občanské sdružení Vlastenecký poutník**, Čeladná 711, 739 12 Čeladná, v nakladatelství Moravská expedice®.

Redakce: petr.anderle@tiscali.cz; vpoutnik@tiscali.cz +420 724 100 646. Odpovědný redaktor: Petr Andrlé. Každé vydání najdete také na www.hbl.cz; www.marianka.eu. Objednávky: e-mail s předmětem ČAS* Registrace MK ČR ze dne 22. 3. 2001 evidenční číslo MK ČR E 11 345

CO SI ŘEKNEME V PÁTEK, V DEN SVATÉHO VÁCLAVA?

Dobová iluminace zavraždění sv. Václava otištěná v Gumpoldově legendě z poslední třetiny 10. století, popisující života mučednickou smrt sv. Václava. Byla sepsána kolem roku 980 z příkazu císaře Otty II. mantovským biskupem Gumpoldem.

Tak v pátek budeme mít svátek. Den české státnosti, jímž si máme velice cudně a opatrně (ale neoficiálně) připomenout 28. září 935, kdy byl ve Staré Boleslavi zavražděn sv. Václav. Že bude tedy pátek státním svátkem, to vědí všichni. Proč jím je? Povědomí o tom je u většiny našich občanů velice mlhavé. O politicích ani nemluvě.

Kníže se narodil v rodině knížete Vratislava a kněžny Drahomíř jako syn Václav. Bylo jich doma sedm dětí. Měl dva bratry Boleslava a Spytihněva, čtyři sestry, z nichž známe jen Přibyslavu. Měl babičku, vroucí křesťanku Ludmilu, uměl nejen číst a psát, ovládal jazyk český, staroslověnský, ale četl bez problémů v knihách latinských a řeckých. Naše pojmy o vzdělanosti té doby jsou totiž poněkud zmatené. Ochotně otevřel zemi civilizačnímu vlivu germánsko-románského západu i byzantského východu. Knížecí dvůr český se stal střediskem mezinárodního ruchu a vzdělanosti. Již dlouho je známo, že ona legenda o 500 hřivnách stříbra a 120 volech, jež Václav poskytoval do říše, není vůbec pravdivá, alespoň ne tak, jak byla rozšiřována. Bohužel jí podlehl i František Palacký.

Usilovat tehdy o rozšíření křesťanství, znamenalo nejvyšší cíle kulturní. Václav zařadil tento národ jako rovnoprávného člena do společnosti západních národů kulturních. *Díky pak Václavově výzbroji křesťanské byl ochráněn od nebezpečí, aby v něm německý soused spatřoval kořist pro své panství, šířené pod záminkou boje za pravdu křesťanskou* (Pekař). Dějinná síla tradice svatováclavské není prosta legendy patriotismu českého. Odkaz svatováclavský ctil nejen Komenský, ale pochopitelně i Jan Hus, ale také husité. A tak zde máme kult světce, přetrvávající více než jedno tisíciletí. Mají národy v Evropě různé světce. Žádný z nich nemá tak jednotící postavu dějin, takové středisko kultu, jakým je hrad pražský a chrám sv. Víta s kaplí svatováclavskou.

Mimochodem, chrám, který Václav nechal postavit, je zasvěcen **sv. Vítu, patronu saskému**. Že mu jeho přítel, král východofranské říše, saský vévoda Jindřich I. Ptáčník, věnoval ostatky sv. Víta, je projevem rozumného a inteligentního smíru mezi dvěma státy. Smíru mezi dvěma vzdělanými politiky evropskými. Čechy se tak staly postupně volnou a nepochybnou součástí svaté říše římské, která měla sídlo na území dnešního Německa. To by nám snad po více než tisíci letech vadit nemělo. Naopak. Není na světě národ, který se může pochlubit tak starobytlou a slavnou hymnou národní, jakou je chorál svatováclavský, více než sedm století starý.

Kdybychom přenesli zásady Václavovy do dnešní doby, tak bychom řekli, že šlo o zásady práva, pravdy, o projev nábožensky ukázněného nacionalismu, o spojení významné myšlenky národní s tolik potřebnou mravností, ale zároveň o myšlenku spravedlnosti a nenásilí. Byl to Karel Havlíček Borovský, jehož nelze podezírat z malosti národní, který v revolučním roce 1848 navrhl přejmenovat Koňský trh na Svatováclavské náměstí. A nikoli náhodou se Karel IV. cítil být nejen pokrevním následovníkem ve smyslu praktickém i duchovním. Proto dává umístit na lebku Václavovu královskou korunu, která je českým králům propůjčována jen v den korunovace. Jinak se vrací tam, kam patří, na hlavu světce Václava.

I v tom je symbol české státnosti, byť o tom naši „státníci“ nechtějí ani slyšet. Je typické pro naši dobu, že když se v roce 2000 naši poslanci dohadovali o tom, jak znovu obnovit tradici svatováclavskou, učinili velice pokrytecký kompromis, že 28. září je dnem české státnosti, ale jméno Václavovo se v něm neobjevilo. Příliš mnoho bolševismu stále ještě v nás. Jistý politik prohlásil, že příklad sv. Václava je dokladem servility a kolaborace s Němci. V tom je bohužel zajedno s Nejedlým, Gottwaldem a dnešními komunisty. Moudrosti Václavovy mnozí ještě nepochopili. Je to totéž, jako když komunisté nechali

slavit 28. říjen jako Den znárodnění, aby nemuseli připomínat vznik Československa a tím i osobnosti s tím spojené. Například Masaryka.

Je třeba si umět říci, jací to byli Němci, s nimiž mohl Václav ve své době kolaborovat. Je třeba si umět představit i Evropu 10. století. Její neznalost je úžasně podobná tomu, že mnoho politiků má plná ústa kritiky Evropské unie, ale kdyby měli vysvětlit podrobně její podstatu, nebyli by toho schopni.

Bude to ještě dlouho trvat. Ale jistě přijde doba, kdy zcela a plně se navrátí vláda moudrosti, historické citlivosti a evropské kultury a vzdělanosti do rukou poslanců českých. Pak nebudou se bát, vtělit do názvu státního svátku 28. září i jméno Václavovo. Jinak stále budeme cítit horký dech velkoruského, asijského nacionalismu, který se zaštitil teorií marxistickou a na dlouhá léta si propachtoval tak kulturní a odjakživa křesťanský národ český. To by byl krásný dárek, který bychom si mohli třeba v roce 2014 (tedy až po volbách) dát.

Konec konců když Boleslav pozval knížete Václava 28. září 935 na křest svého potomka a nechal ho úkladně zavraždit při vstupu do staroboleslavského chrámu sv. Kosmy a Damiána, nebyl si brzy poté jist správností svého činu. Za pár let Boleslav kajícně - a s pozdní lítostí nad svým hrozným činem- nechal světcovo tělo (předtím pohřbené tajně) slavnostně převézt k

pohřbení do svatovítského chrámu na Pražský hrad, kde s pláčem prosil Boha i lid o odpuštění. Takže co budeme letos slavit? Ani v pátek tolik potřebná slova a moudrosti českého knížete, bohužel nikdo oficiálně nevysloví či nenapíše.

Natož, aby někdo prosil Boha či lid o odpuštění. A tak se nad pochybně slaveným státním svátkem vznáší duch sv. Václava a čeká, až někdo nazve věci pravým jménem tak, jak byl zvyklý on i naši předkové po staletí.

(le)

ODKUD NÁZEV JESENÍKY?

Josef Bezděčka

Na první pohled se zdá, že otázka vzniku poetického názvu našich nejvyšších moravských hor je snadno zodpověditelná: javor – Javorníky, jasan – Jeseníky, tedy na základě výskytu určitého druhu dřevin. První vědecký badatel, který prošel začátkem 17. století Jeseníky, slezský lékař Kašpar Schwenckfeldt, se zmínil o tom, že se v těchto horách nezdá vyskytovat jasan v rozptýlených porostech. Stěží však tento strom mohl být převládající dřevinou, když jeho výskyt je zhruba omezen do 600 m nadmořské výšky a také ne ve formě lesa. Navíc je dostatečně prokázáno, že nejstarší známé zalesnění v těchto horách bylo tvořeno buky a jehličnany.

Zodpovězení otázky je tím složitější, že je třeba ji řešit z hlediska německého / germánského/ a českého /slovanského/ osídlení tohoto koutu Moravy. Snaha prokázat za každou cenu odvěké nároky Němců na toto území vedla k mnoha omylům. Zejména ve druhé půli devatenáctého století, a prakticky až do roku 1945, se tyto pokusy objevovaly s větší či menší intenzitou. Navíc se zde vyskytuje další problém: rozlišit název či názvy, které vznikly v hlavách vědeckých pracovníků od pojmenování, která dával tomuto pohoří lid na základě svých zkušeností, a to jak ze slezské, tak z moravské strany.

První známé pojmenování pochází z dob rozkvětu římské říše. Alexandrijský astronom a geograf Řek Claudius Ptolemaios zpracoval ve své Geografii, psané v letech 161 – 178 našeho letopočtu schematický přehled tehdejšího známého světa. V XI. kapitole druhé knihy s názvem „ O poloze veliké Germanie“ jsou obsaženy údaje a zprávy i o našich krajích. Ptolemaios tu nikdy nebyl, ale přesto v jeho díle, plném omylů a nedostatků, poskytuje nám velmi užitečný obraz jako sbírka etnografického a topografického názvosloví. Ptolemaios používal geografických délek a šířek, takže na základě této kartografické sítě, bylo možno nakreslit mapu tehdejšího světa /viz mapku tzv. Germanie podle studie V. Novotného/.

Pokud se týká naší otázky, tedy pohoří v našich zemích, uvádí Ptolemaios následující:

- Sudeta ore – pohoří táhnoucí se ve směru Z – V, pravděpodobně Krušné hory,
- Sarmatika ore – na sever od oblouku Dunaje, jde o západní část Karpat,
- Gabreta hylé – poloha nasvědčuje, že jde s největší pravděpodobností o Šumavu a Český les,
- Luna hylé – buď Pálavské vrchy, nebo Malé Karpaty,
- Orkynios drymos – oblast Českomoravské vrchoviny a Chřiby,
- Askiburgion oros – sudetské pásmo Jizerských hor, Krkonoš, Orlických hor a Jeseníků.

Udaná poloha pohoří zvaného Askiburgionu, odpovídá v hlavních rysech linii našeho severního hraničního valu, ale jde o několik stupňů na sever. Tím je podstatně omezeno území, jímž protékají Odra a Visla, tedy území Polska. Pokud se týká označení řek, má Ptolemaios značné omyly, pokud se týká jejich horního toku. Řeky znal jen ve splavné části, jak byl informován kupci nebo loďníky. Proto např. prameny Labe položil do Sudeta ore a do Askiburgion umístil prameny Odry. Epi ton ALbon pokládá za přítok Labe, ač je to Labe samo a Vltavu označuje jako Labe. Při ohledu na mapku je patrné, že obraz Čech je zdeformován, zatímco Morava vychází Ptolemaiovi dokonaleji. Morava byla branou národů, jí procházelo „jantarová cesta“ k Baltu, která byla velmi frekventovaná a byla blízko „limes“. Po pádu říši římské a v dobách stěhování národů upadly uvedené názvy řek a pohoří v zapomenutí. Teprve v 16. století se z hlubin času znovu vynořil název Sudeta ore. V roce 1530 vydal věhlasný mineralog a teoretik hornictví Georg Agricola v Basileji spis

„Becmannus sive de re mettalica“, v němž použil ptolemaiovský název Sudeta ore pro celý český pohraničný horský val, i když toto pojmenování vztahoval hlavně na Krušné hory, odkud pocházel. Také Sebastian Münster ve své Kosmographii, vydané také v Basileji, ale o třináct let později, podržel toto označení. Během doby se název Sudeta stále víc posunoval k severovýchodu a ustálil se zejména zásluhou Filipa Melanchtona. V r. 1558 jím označil horstvo na jihu Slezska – „limes Silesiae ad meridiem montes Sudetes“. I když později od tohoto názoru ustoupil, jeho žák Joachim Cureus se přičinil, aby toto pojmenování se stalo obecným ve vědeckém světě, a to ve smyslu geografickém, nikoliv politickém.

Zúžení Ptolemaiova názvu Askiburgion oros pouze na pohoří Nízkého a Hrubého Jeseníku /včetně Králického Sněžníku/ spadá do roku 1889, kdy R. Much uveřejnil v časopise „Zeitschrift für das deutsche Altertum“ studii, v níž dokazoval dávné osídlení tohoto kraje germánskými kmeny. Ve starogermánštině ask znamená jasan. Německy však jasan zní Esche. Avšak nikde nebyl zaznamenán název Eschengebirge, což by bylo logické. Tato studie vyvolala diskuzi, v níž se projeví i jiné teorie. Tak např. E. Norden dochází k názoru, že název pohoří pochází od jména osady /Photemaios při severním konci Askiburgion oros uvádí stanici Asanka/. Th. Siebs soudí, že Aski pochází spíše od osobního jména Askin /genitiv Asko/ a původ Askiburgion od „Burg des Asko“.

Pro naše pohoří se setkáváme i s jinými názvy. Tak Dius Cassius /155-229 po Kr./ je nazývá „vandalským pohořím. Polský kronikář, krakovský kanovník Długoš /+1480/, vypráví ve svém díle „Historia Poloniae“ pověst o Čechovi a Lechovi, který táhl na

severovýchod přes „Hercynský les“. I Sebastian Münster, který užil názvu Sudeta ore má i výraz“ montes Bohemiae“. I dávný autor Helmond ve svém díle „Chronica Slavorum“ z r. 1170 píše o „saltus Marahorum“ – moravské hory a charakterizoval je jako pohraniční horstvo mezi Moravou a Slezskem, jehož sedlem vede cesta na Moravu / iter in Moraviam ducens/.

A jak pojmenoval toto pohoří lid, žijící po staletí v oblasti Jeseníků? Německé obyvatelstvo neznalo nikdy jiné názvy než Gebirg či Gebürg. Sami se nazývali Gebirgler-

Na snímku je také Nízký Jeseník. Ale z dále již o sobě nechávají vědět Beskydy.

horalé. To dosvědčují i slezská Regesta, vydaná Grünhagenem z dvanáctého a třináctého století, kde jsou označení Gebirge, Berge, böhmische Berge a nanejvýš ono známé označení“ montibus contra Cucmantel et Vrudental“ z r. 1293 /reg. 337/. České obyvatelstvo, žijící v úvalu řeky Moravy a dolního toku Desné, používalo název „sněžny hora“.

Ale už v 15. a hlavně v 16. století se objevuje nové označení a to Gesenck. Setkáváme se s ním, jak mezi obyvatelstvem, tak i v literatuře a na mapách. Např. v Bratislavě kupci používali v běžné řeči úsloví „über das Gesenke fahren“. Člen křížovnického řádu ve Vratislavi Bartolomeus Stenus ve své „ Descriptio Silesiae uvádí výraz Gesenke ve významu průsmyku vedoucího na Moravu, kdežto pásmo hor je pro něj Gebirge a píše, že u Zlatých

Hor vede na Moravu příkrá silnice, tzv. Gesenke, kterou drží čeští obyvatelé“ A také už v roce 1570, kdy v Antverpách bylo vydáno dílo Abrahama Ortelia „Theatrum orbis terrarum“ se vyskytuje název „Gesenc“. Autor totiž rozděluje tzv. Hercynský les na Risenberk /Krkonoše“ a Gesenc /Jeseníky/. I když výraz Gesenc či Gesenke je znám již z roku 1348 z listiny vévody Mikuláše Opavského, který dovoloval Hansi Bruxerovi znovu postavit pod zemským hradem Fürstewalde městečko Gesenke /CDS XX, s. 40/, ležící v průsmyku / dnešní Vrbno pod Pradědem/, přece se mezi odborníky v první polovině dvacátého století vyskytla řada teorií, jak vyložit dvojici: Gesenke – Jeseníky.

Např. Partsch, Gierach aj. dokládali, že slovanské obyvatelstvo si Askiburgion /ask – jasan/ přetlumočili na Jasaník nebo Jeseník a později si němečtí obyvatelé název převedli na Gesenick či Gesenke. Někteří autoři odvodili název z hornické mluvy, zejména proto, že původní osada Gesenke stávala v místech dobývání kovů. V hornické mluvě Gesenke původně znamenalo slepou šachtu a v přeneseném smyslu údolí, obklopené vysokými horami / Fox, Drechslerová aj. / Jiným pokusem o výklad je použití geologie v tom smyslu, že západní část Jeseníků je utvářena z prahornin, na něž se napojuje další zóna z mladších forem, a to podle linie staré přechodové cesty ze Zlatých Hor na Rýmařov. Toto rozhraní byl prý označováno jako Gesenke Rotter aj. / I náš Viktor Pinkava vztahuje název Gesenke na náhorní roviny v okolí dnešního Rýžoviště u Rýmařova, které se za slovanského starověku nazývaly Podolí a dokládá, že ani staletá německá kolonizace nedovedla vymýtít název Podolský potok /něm. Podolský Bach/.

Více nám napoví mapy. Na první mapě Slezska od Martina Helwiga z r. 1561 je mezi Bruntálem a Jeseníkem u pramenů Opavice uveden název Gesenc. Nejvýmluvnějším dokladem pro potvrzení výkladu Gesenke jako sedla je mapka bruntálského panství z r. 1579, která tak označuje přechod v místech dnešního Vrbna pod Pradědem, kde byl rovněž zbudován most přes řeku Opavu. Tato mapka /dnes neznámá/ má nejbliže k realitě, neboť nejvyšší vrcholy Jeseníků tvořily hranici panství a autor dobře musel znát skutečnost. Komenského mapa Moravy z r. 1627 rovněž pod pojmem Gesenc označuje vrbenské sedlo a nikoliv pohoří. I když Komenský používal na své mapě německé a české názvy, český název Jeseníky mu nebyl znám. Teprve kopie Komenského mapy Moravy z r. 1631 má český název Jeseník. Maridian, autor známého díla „Topografia Bohemiae, Moraviae et Silesiae“, vydaného ve Frankfurtu 1650 používá už název Gebürg Gesenc. Lze tedy uvažovat, že přenesení názvu ze sedla na pohoří došlo někdy na začátku 17. století.

Náš historik Tomáš Pešina z Čechorodu použil názvu Gesenjk = Jeseník v r. 1677. Z uvedeného je patrné, že naše pohoří nemělo dlouho vlastní název.

Ten se prosadil spíše v dílech historiků a kartografů a začal se více uplatňovat až s rozvojem turistiky ve druhé půli 19. století. I zde se však vyskytly překážky, vyvolané podobností Gesenke – Jeseníky. Vznikla tu snaha z německé strany a jejím důsledkem bylo zavádění názvu Altvatergebirge. Ale neujalo se, stejně jako český ekvivalent – Pradědské pohoří apod. Také přívlasky Hrubý a Nízký Jeseník se šíří teprve na začátku 20. století. Není tedy snadné zodpovědět prostou otázku: Odkud název Jeseníky? I když lze rozpoznat úsilí historiků a kartografů, přece jen se potvrzuje, pojmenování nejvyššího moravského pohoří má svůj nejpevnější základ ve staleté zkušenosti lidu, který tu žil a pracoval.

ART GALERIE PENSION
Pension U řeky, Karlovice 209
Tel.: 554 744 115
Galerista mobil: 803 271 434

www.pensionurky.wbc.cz
www.pensionurky-jeseniky.unas.cz

Pavůčka
DESIGN

e-mail: INFO@pavezkadesign.cz
www.pavezkadesign.cz

www.artgaleriezlín.eu

**Autorská výstava
malujícího zlínského
architekta.**

KAREL DOKOUPIL OBRAZY

**Vernisáž je v sobotu
22.září 2012 v 17 hodin**

**Výstava je prodejní,
přístupná denně
do 16.listopadu 2012**

SUDETY BYLY TAKÉ KRAJEM MISTRŮ VARHANÁŘŮ (1)

PETR ANDRLE

Snad nejslavnější naši stavitelé varhan pocházejí ze dvou obcí v Nížkém Jeseníku. Jedni z Andělské Hory a druzí z Heroltovic (nedaleko Města Libavé). Dnes tedy něco o varhanářích andělských. Jejich historie započala právě před 260 lety.

Když v roce 1550 založili páni z Vrbna a Bruntálu hornické městečko Andělskou Horu, nešlo o čin nikterak náhodný. Byl čin tento součástí promyšlené výstavby průmyslového centra Bruntálska, zaměřeného na těžbu drahých kovů a železných rud. Součástí komplexu byla i Malá Morávka a město Vrbno pod Pradědem, založené v letech 1608 – 1611. Podpora výstavby hornického města Andělské Hory uprostřed těžebního revíru byla skutečně velkorysá. V době, kdy v sousedním Bruntále byla většina domů ještě dřevěných a jednopatrových, tvořily náměstí v Andělské Hoře většinou dvoupatrové zděné domy. I dnešní pohled na Andělskou Horu jakoby evokuje její spojení s nebesy, zejména příjíždíte – li od Bruntálu. Místo samo je svědectvím dávné kultury této oblasti. Nedaleko dnešní Andělské Hory byly nalezeny pozůstatky zařízení na rýžování zlata. A ejhle - zlato se zde rýžovalo již před 3 505 lety. Zbytky náradí prospektorů byly podrobeny vědeckému zkoumání a uvedené datum bylo zcela jednoznačně potvrzeno. V Andělské Hoře jakoby se v ní zrcadlilo vše, co je pro dějiny a přírodu Nížkého Jeseníku typické. Již od 14. století se zde současně těžilo zlato i stříbro. V roce 1626 zde byla založena sklárna, 17. a 18. století je dobou bouřlivého rozvoje výroby lněných přízí a bavlněných tkanin. V té době se městečko nazývalo Engelsperk nebo Engelsberg. Již při vzniku městečka z původní hornické osady, mu udělil Jan Bruntálský z Vrbna Horní řád vycházející z horního práva jihlavského. Město bylo založeno v terénu svažujícím se k východu do údolí potoka, půdorys je vytyčen v přísné oktogonální osnově, ulice vycházejí ze středů stran čtvercového náměstí, severojižní osa je tranzitní, prochází po ní dávná cesta z Bruntálu do Zlatých Hor. Město mělo přísné pravouhlé schéma, bylo neohrazené, východoněmeckého typu. **Andělská hora tvoří dnes jeden z nejhodnotnějších poststředověkých městských půdorysů ve Slezsku. Možná, že to byla právě dobrá pověst městečka, která vedla již zavedeného varhanáře Sebastiana Staudingera k tomu, aby se zde v roce 1752 usadil.** Nejprve však trochu teorie.

JEDINÉ SVĚDECTVÍ VARHANÍKA Z ANDĚLSKÉ HORY

Morava ani Čechy neměly v době baroka osobnosti, které by se zabývaly stavbou varhan po teoretické stránce, jako byl ve Francii Dom Bédos Celles, v Německu Jacob Adlung a Andreas Werckmeister nebo v Rakousku Johann Baptist Samber. Z českých autorů bývají zejména německými a rakouskými autory vyzvedáváni Tomáš Baltazar Janovka (1669 – 1741) a Mauritius Vogt (1669-1730). Janovka přinesl ve svém slovníku Clavis ad thesaurum magnae artis musicae. (Praha 1701, 2. vyd. Praha 1715) jen stručné informace o varhanách a jejich částech. Cenné jsou jeho latinské názvy pro části varhan. Práce Janovkovy a Vogtovy však byly dostupné jen úzkému okruhu vzdělaných varhaníků, protože byly psány latinsky a byly v majetku některých jezuitských a piaristických knihoven.

Jediným autorem, který u nás napsal samostatné pojednání o stavbě varhan, byl pražský varhanář Joseph Gartner (1796-1863). Gartner je vydal tiskem nejdříve německy pod názvem Kurze Belehrung über die innere Einrichtung der Orgeln (1. vyd. Praha 1832) jako příručku pro pražskou Varhanickou školu. Spisek vyšel brzy také česky v překladu

Norberta Vaňka s titulem Ponaučenj krátké o Warhanách... (Praha 1834). Gartner byl ještě zcela zakotven v tradici barokního stavitelství, a proto je jeho spisek velmi cenným pramenem pro poznání struktury barokních varhan u nás.

Na Moravě se nevyskytl ani jeden autor, který by projednal o varhanách podobně jako Josef Gartner. Jen v kronice františkánského kláštera v Opavě nacházíme po dokončení varhan Josephem Sebastiánem Staudingrem 16. 2. 1861 německý zápis Unterrichtung von der Orgel, ve kterém je v osmi bodech vysvětleno, jak má varhaník odstranit některé menší závady ve varhanách. Návod, psaný hovorovou varhanářskou němčinou, se týká regulace traktury, přístupu do ventilových komor jednotlivých vzdušnic, výměny ventilů, správné obsluhy měchů a manipulace s vodou na kůru v blízkosti varhan.

(Citováno z Jiří Sehnal: Barokní varhanářství na Moravě)

PRVNÍ BYL SEBASTIÁN Z FALCE

Varhanář Sebastián Staudinger se narodil kolem 1680 v Bodenheinu ve Falci, ale nevíme, u koho se umění varhanářskému vyučil. Roku 1727 se oženil ve Frankensteinu ve Slezsku (dnes Zabkowice Slaskie) s dcerou místního stolaře a v třicátých letech se stal dokonce měšťanem v Landeku. Zde se jeho ženě Marii Alžbětě, rozené Spillmannové narodil v roce 1729 prvorozený syn Joseph Sebastián. Jeho otec již v té době pracoval jako stavitel varhan na severní Moravě i v Čechách. Postavil mj. varhany v Biale, v Jindřichově, v České Skalici, ve Studénce a v Kladsku. Roku 1752 se rodina usadila v Andělské Hoře u Bruntálu, kde si následujícího roku koupili dům s polnostmi. Sebastián Staudinger st. zemřel v Andělské Hoře 30. 4. 1756 ve věku 76 let. Varhanářství se z jeho synů věnoval Joseph Sebastián a Jan Antonín (*1738) Nejmladší Jan Antonín se vyučil v otcově dílně a v roce 1766 se usadil v Opavě, později se přestěhoval do Fryštátu. Víme jen, že v roce 1784 stavěl varhany v kostele sv. Mořice v Olomouci.

Při pohledu z dálky se zdá, jakoby se věž kostela v Andělské Hoře skutečně dotýkala míst, odkud přicházejí andělé...

OTEC PATNÁCTI DĚTÍ A ŠEDESÁTI VARHAN

Joseph Sebastian Staudinger se vyučil se u svého otce ještě v Landeku a spolu s rodiči se kolem roku 1752 přestěhoval do Andělské Hory. Roku 1756 koupil od své matky otcovský dům v Andělské Hoře. 5. 10. téhož roku se oženil s Evou Růženou Schindlerovou, se kterou měl sedm dětí. Po její smrti v roce 1770 se 5. 2. 1771 oženil s Marií Rosalií Lobgesangovou, se kterou měl ještě osm dětí. Poněvadž jeho dílna prosperovala, prodal roku 1762 otcovský

dům a koupil si nový, větší, a k němu pak roku 1784 ještě dům č. 5 na náměstí, do kterého přestěhoval svou dílnu. Produkce varhanářské dílny J. Sebastiana byla obdivuhodná. V některých dobách si najímal i osm pomocníků a to v jeho dílně pracovala většina z jeho patnácti dětí. Varhanářství se později věnovali pouze tři synové. Patřil k největším výrobcům varhan na Moravě. Zemřel jako všeobecně vážený varhanář 13. 6. 1809 v Andělské Hoře ve věku 80 let. Z jeho dílny vyšlo více než 60 varhan – první postavil se svým otcem v roce 1752 pro Jindřichov. Poslední v roce 1808, rok před svou smrtí, se svým synem Fabiánem pro Renoty. Po roce 1800 vyráběl malé varhany sériově. V té době tak zatím nečinil nikdo.

KONEC SÁGY?

Fabian Sebastian Anton Staudinger se narodil 29. 10. 1766 v Andělské Hoře jako šesté dítě Josepha Sebastiana v jeho prvním manželství. Vyučil se v otcově dílně a přibližně od roku 1800 začal pracovat samostatně. Roku 1809 odkoupil od otce dům č. 5 na náměstí v Andělské Hoře. Oženil se až 6. 2. 1810 jako čtyřiačtyřicetiletý s vdovou Terezií Schaffrovou, rozenou Riedlovou. Později Fabián Sebastián otcovský dům prodal a nastěhoval se do domu své manželky č. 1 na náměstí. Fabián zemřel 11. 9. 1839. Jeho manželka Terezie, se kterou měl jen dceru Juditu Žofii (1810- 1812), zemřela již o 10 let dříve roku 1829. V jeho dílně se v letech 1825-1827 vyučil Jan Neusser. Ten se posléze proslavil v Novém Jičíně jako varhanář Kravařska, Valašska a Hané. V roce 1869 se ujal jeho dílny syn Karel Boromejský Antonín, ale to je již jiná kapitola moravského varhanářství. Jeho továrna v Novém Jičíně dlouho úspěšně konkurovala závodu bratří Riegrů v Krnově. Byl prvním stavitelem pneumatických varhan. I to tak trochu patří do Andělské Hory. Kdyby si Fabián v roce 1824 nevšiml mladého chlapce v době, kdy pracoval v okolí Nového Jičina, byly by dějiny varhanářství o hodně chudší. Fabiánem skončilo varhanářství v Andělské Hoře. Sám postavil asi tři desítky varhan, na dalších se podílel se svým otcem. Stavěl varhany v celém Nízkém Jeseníku – v Bruntále, Jeseníku nad Odrou i v Pelhřimovech.

FRANZ JOSEPH CLAUDIUS

se narodil se 16. 3. 1762 v Andělské Hoře jako druhý syn v prvním manželství Josefa Sebastiána Staudingera. Vyučil se v otcově dílně a ji roku 1796 si otevřel vlastní dílnu v Brně. 7. 1. 1800 se v Brně oženil s Kateřinou Výmolovou, vdovou po varhanáři Davidu Výmolovi. Kateřina však již 7. 12. téhož roku při porodu zemřela a proto se Claudius znovu oženil 14. 2. 1802 (v kostele sv. Janů) s Barborou Schweiglovou z proslulé sochařské rodiny. Zemřel již 27. 9. 1807 v Brně ve věku 45 let při práci na varhanách v Jinošově. Jeho žena Barbora se 24. 10. 1808 provdala za brněnského varhanáře Františka Harbicha, který byl o deset let mladší než ona a byl původně tovaryšem u jejího muže. Claudius stavěl varhany v Rýmařově, v Olomouci, ve Štěpánově, později však více na jižní Moravě. Ale i on šířil slávu dobrých řemeslníků z Andělské Hory.

JOHANN NEPOMUK IGNACZ

byl třetím pokračovatelem rodu, ale pátým dítětem z druhého manželství Josepha Sebastiána. Narodil se 8. 2. 1780 v Andělské Hoře, vyučil se v dílně svého otce a poměrně brzy se osamostatnil. V letech 1815-1821 je jako jeho bydliště udávána Kroměříž. Před rokem 1824 se usadil v Olomouci a 17. 2. 1824 tu byl přijat za měšťana. V té době byl již ženat a měl dílnu v domě č. 461. Zemřel v Olomouci 15. 1. 1843 a jeho žena Josefa (nar. kolem 1778) zemřela 2. 8. 1856 tamtéž. V roce 1833 byl u něho zaměstnán Karl Trautmann z Freiburgu in Breisgau, který zhotovil skříň pro varhany ve Velkém Týnci. Postavil řadu varhan, například pro Moravskou Třebovou, Fulnek, Dub na Moravě, Svatý Kopeček aj. Poslední varhany postavil v roce 1839 pro Křelov. Ve stejném roce, v němž zemřel jeho nevlastní bratr Fabián. Tak se vlastně uzavřela sága varhanářů v Andělské Hoře, započatá

rokem 1752. Za necelých sto let dokázali Staudingerové Andělskou Horu slušně proslavit a ještě vyslat do světa další pokračovatele varhanářského umění. Andělská Hora je nesporně městem horníků a tkalců. Ale také městem varhanářů s obsáhlým poselstvím vyslaným nejen na Moravu. A tím se může pochlubit jen málo měst v Evropě.

Tato malebná stodola svědčí o dřívější krásné architektuře města, rovněž i jeden ze zachovalých domů níže

FOTO PRO DNEŠNÍ DEN

Ještě k předchozímu článku. Takových „historických drobností“ najdete v okolí Andělské Hory neuvěřitelné množství, a druhý snímek z doby, kdy Andělská Hora byla ještě skutečně andělskou.

PETROUŠKOVY PŘÍHODY (781)

Ona příhoda s nekvalitním alkoholem není vlastně příhodou. To nejprve musely bohužel umřít a oslepnout desítky lidí, aby byla zjevena pravda? Naši činitelé se zalekli džina, kterého před dvacet lety vypustili z klece. Mimochodem - ještě pár dní před zavedením nesmyslné dočasné prohibice, vyšla u nás agenturní zpráva o tom, že „přibližně 300 až 700 tisíc dospělých lidí je v Česku závislých na alkoholu. Vyplývá to ze dvou čerstvých lékařských studií. Deníku Právo to potvrdil doktor Petr Popov, primář oddělení pro léčbu závislosti Všeobecné fakultní nemocnice v Praze“.

Dávno je známo, že prodej ilegálního alkoholu v ČR stoupá a činí deset až 20 procent trhu. Složitě těžké ekonomické časy směřují poptávku ke stánkům a dalším zařízením prodávajícím ilegální alkohol. Zatímco výrobci a dovozci alkoholu již několik let varovali před prudkým rozvojem černého trhu s alkoholem v zemi, úřady nezasáhly. Stát je ročně okrádán o desítky miliard korun. Možná, že i o více. Podvody s alkoholem tak nabraly rozměry srovnatelné s tím, co se dělo v devadesátých letech minulého století v proslulé kriminální kauze lehkých topných olejů, která dodnes nebyla kompletně vyšetřena.

Jak uvedla naše média, nejnižší patro tvoří skupiny, které v bývalých cukrovarech nebo kravínech čistí denaturovaný líh, na nějž se ze zákona nevztahuje spotřební daň. Lacino nakoupí, zbaví jej chemických přísad a vyrábí nejčastěji vodku a rum a přes galerku pak zboží v barelech dodávají do hospod, tržnic a zejména vietnamských obchodů s potravinami. Nejvíce se toho vyrábí na severu Moravy a ve východních Čechách.

Dokonalejší party podvodníků s alkoholem sice pracují také s denaturovaným lihem, ale na mnohem profesionálnější úrovni. Specializují se na padělání oficiálních značek, mají ale k dispozici z černého trhu pocházející originální láhve, etikety i pravé kolky a krytá záda státními úředníky. U nás bohužel není k obchodům s denaturovaným lihem třeba povolení a navíc se na něj nevztahuje spotřební daň. Co s tím? Říci si pravdu o stavu alkoholismu a o stavu „podnikání „ ve výrobě lihovin!

Nejde o nic, co by se nevědělo. Bylo již vypracováno několik zpráv o tomto stavu. Žádná vláda se jimi doposud nezabývala. Tedy – nikdy radikálně nezasáhla. Příliš mnoho zájemců o výtěžky z prodeje nelegálně vyráběného alkoholu. Na všech stupních nějací příjemci Přijmout zásadní a radikální řešení nehodlá zřejmě ani vláda tato. Proto ona vyhlášená „prohibice“ je pouze zástěrkou skutečného stavu. Jako, že se něco udělalo. Situace je daleko složitější a nelze se uspokojit s tím, že bylo zatčeno pár desítek distributorů. A že někteří z nich byli označeni za hlavní a jediné organizátory. Jak se říká v zemi našeho velkého souseda. *Obětí nekvalitního alkoholu bude v dalším období méně. Příští várka samohonky bude totiž kvalitnější.*

Dnes má svátek ANDREA. Zítra, ve čtvrtek JONÁŠ. V pátek VÁCLAV, v sobotu MICHAL, v neděli JERONÝM, v pondělí IGOR, v úterý OLIVIE-OLIVER a ve středu BOHUMIL. Nezapomeňte jim blahopřát.

